

*ЛУК'ЯНОВА Лариса Борисівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України
E-mail: andragogika@ukr.net*

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

В сучасних соціально-економічних умовах проблема розвитку освіти дорослих набуває дедалі більшого значення. Хоча сама ідея освіти впродовж життя далеко не нова. Перші паростки цієї концепції можна знайти у працях Платона, Конфуція, Сократа, Аристотеля, Сенеки й інших видатних мислителів. Ідеї освіти впродовж життя представлені у поглядах Вольтера, Гете, Руссо, які безпосередньо пов'язували її з досягненням вершини розвитку людини.

Концепція неперервної освіти була сформульована ЮНЕСКО у доповіді «Навчатися щоби бути» ще у 1972 р., в якій закладено ідею поєднання професійної освіти й підвищення кваліфікації з загальним розвитком особистості на різних рівнях.

Інтенсивне зростання обсягів інформації, яке відбувається кожні 5-10 років, вимагає оновлення набутих знань згідно з підвищенням вимог до сучасних фахівців. Оскільки навіть найбільш відомі університети світу не випускають всебічно освічених спеціалістів, а їх освіта не може вважатися повністю завершеною, головним завданням сучасних навчальних закладів є підготовка особистості, «здатної до навчання», тобто висококваліфікованого фахівця для навчання впродовж життя. Проте зробити це набагато складніше, аніж просто дати освіту. Отже, вищі навчальні заклади змушені навчити студента вчитися, здобувати знання і прагнути до них.

Так, за даними американських економістів, рівень професійних знань, що мають набути сучасні спеціалісти щорічно поновлюється на 20%. Вченими було запроваджено термін «напіврозпад компетентності» – період, коли від моменту закінчення ВНЗ у результаті надходження нової наукової та технічної інформації компетентність спеціалістів знижується на 50%. Останніми роками цей період має тенденцію до значного скорочення. наприклад, 50-відсоткове «застарівання» знань інженерів, які закінчили вищий навчальний заклад у 1940 році, відбувалося через 12 років, для випускників 60-х років минулого століття – вже через 8 років, для сучасних

випускників цей термін скоротився до 5 років. Усього за 4 роки відбувається «напіврозпад компетентності» сучасних медичних працівників, вчителів, менеджерів. Отже, якщо фахівець не продовжує постійно навчатися, він дуже швидко стає носієм застарілих знань. Таким чином, постійне оволодіння новими знаннями, методиками, технологіями є безумовним чинником підтримки відповідної кваліфікації спеціалістів, що й обґрунтовує провідний принцип сучасної освіти – її неперервність, який визначає стратегічний орієнтир суспільного прогресу.

Філософсько-педагогічна ідея неперервної освіти уособлює поєднання декількох змістових цілеспрямувань. По-перше, це пролонговане цілеспрямоване засвоєння особистістю соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок освітньої системи; по-друге, це дотримання принципів організації системи освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для навчання людини впродовж усього її життя; по-третє, забезпечення логічного взаємозв'язку і наступності різних ланок освіти. Особливий акцент в освіті дорослих зроблено на підвищенні кваліфікації, перепідготовці через зміну професії, адаптації до зміни соціальних умов, тобто процесах, що відбуваються за межами базової освіти.

Перетворення індустріального суспільства на глобальне постіндустріальне, інформаційне суспільство, яке ґрунтується не тільки на знаннях, але й на компетентності спеціалістів, значно актуалізували проблему інноваційних підходів до організації освітніх процесів усіх видів освіти впродовж життя в концепції сучасної людиноцентристської освітньої парадигми. Нова освітня парадигма спонукає по-новому усвідомлювати соціально-економічні умови, які об'єктивно змінюють як інституалізовану систему освіти, взаємодію її компонентів, так і соціальні позиції її безпосередніх суб'єктів.

Освіта впродовж життя – це система освітньої практики, яка розглядає навчальну діяльність людини як невід'ємну й природну складову її життя в будь-якому віці. Вона передбачає необхідність постійної надбудови освітньої драбинки новими сходинками, розрахованими на усі періоди дорослого життя. Загалом це цілісний процес, що забезпечує поступальний розвиток творчого потенціалу особистості, всебічне збагачення її духовного світу через послідовні етапи спеціально організованого навчання, що уможливорює сприятливі зміни її соціального статусу.

Центральну позицію ідеї освіти впродовж життя посідає сама людина, її особистість, бажання й прагнення постійного розвитку. Тоді як мета такої освіти спрямована на цілісний розвиток особистості протягом життя, підвищення її професійної і соціальної адаптації в швидко змінюваному

сучасному суспільстві; розвиток її здатностей і можливостей, а також всебічне самоудосконалення. Її зміст орієнтований на випереджувальний розвиток суспільства, професійної кар'єри, особистісних навичок і якостей, інших сфер соціальної практики. Водночас зміст, окрім знань, умінь і навичок, охоплює і сам процес навчання, досвід його застосування на практиці, шляхи й засоби самостійного набуття знань, пошуку й відкриття, а також самоосвіту – «особистісний досвід» як компонент змісту освіти.

Результат освіти впродовж життя – особистість, здатна до постійного розвитку, підготовлена до універсальної діяльності, яка має сформовані пізнавальні запити й духовні потреби, вміє самостійно планувати й реалізовувати особистісні цілі. Для досягнення бажаного рівня ефективності цих характеристик необхідно аби проектування системи сучасної освіти впродовж життя було концептуальним, керованим і адаптивним, а освітні програми її реалізації були гнучкими, відкритими, варіативними, багаторівневими, інформативними, креативними. Відповідно, актуалізується нагальність розширення сфери освітніх послуг, що надаються дорослому населенню, проведення спеціальних досліджень, активізації усіх форм освітньої практики, здійснення комплексного аналізу ринку освітніх послуг.